

Izhaja dvakrat
na mesec in sicer
13. in 28.
Velja na mesec
18 soldov.

Južni Sokol

Vredništvo
in
administracija
v hranilnici
štev. 74.

telovadsko-vojaški list.

Lastnik in založnik **Ivan Z. Vesely.** — Izdatelj in odgovorni vrednik **A. Kremžar.**

Vsi, ki še niso plačali naročnine, naj jo blagovolijo tekoj poslati.

Administracija.

Krogljemeti, njih kaliber in sposobnost.

Ko so v Avstriji spoznali za potrebno, da bi se v prihodnje peš-boj podperal z vpotrebljevanjem kroglijemetov, kakor se trdi iz mnogih različnih strani, sklenili so porabiti za to orožje navadne naboje ročnic, s tem bi se pomanjkanje streliva v nekakšnji vojskinej akciji odstranilo.

Predno o kalibru in o ročničnih smodniških nabojih kaj izpregovorimo, primorani smo proti dotičnej trditvi, da bi bili kroglijemeti nekakšno dopolnilno orožje pešcev, izreči se, trdeč, da je edino pravi vzrok, zakaj so se v Avstriji tako brž kroglijemetov poprijeli, nezadostujoči kartečni strel iz vreznih topov, kakor je to Arkolay zelo dobro dokazal.

Kroglijemet nij tedaj nič drugega nego topovsko pomočno orožje, kos ročnice in kos topa in za tega del nij še rešena svaja, ali se imajo za to novo strelilno orožje osnovati posebne baterije ali pa vvrstiti pešcem ali poljnim baterijam?

V začetku tega kratkega članka, pretehtajmo enmalo nasledke strelbe na poskušnji s kroglijemeti dne 13. junija t. l. vpričo Nj. c. k. Milosti, in množice generalov in častnikov. Kroglijemete, s katerimi se je poskušnja vršila, darovala je armadi delnična družba za izgotavljevanje orožja. Skušnja se je vršila na semerinskeji ravni pri Dunaji. Strelba se je začela na 1600 korakov ter se končala z brzostrelbo, katero je na poseben cesarski ukaz cela baterija vršila na tarči kakih 600 korakov oddaljenej, 20 stop dolgi in 6 stop visoki. Ta brzostrelba, ki je menda eno minuto trajala, imela je jako slabe nasledke, n da si ravno je Wehrzeitung skušala oproščevati nasledke (181krat je bila tarča zadeta), moramo z ramami zmigniti, ako pomislimo, koliko streliva se je izbacnilo in kolikokrat je zadelo. Kroglijemeti te baterije so sisteme Krištofa Montigny-a. Nabijanje se vrši s pomočjo plošč po 37 nabojih, pri vsakem kroglijemetu se more v minuti deset plošč nabiti in izstreliti. Recimo, da se v minuti, v katerej se brzostrelja, pri enem kroglijemetu le 5krat plošče premené, dobomo poleg Adama Riese-ta za

celo baterijo kroglijemetov štev. 1480 streliv, iz med katerih le 181 tarčo zadene, iz tega se vidi, da se 1299 nabojev popolno izgubi.

To se zgodi v miru pri znanej in določenej daljini v tarčo z moštvo, k strelbi vpričo cesarja gotovo dobro izvežbanim, kakšen pa bode nasledek strelbe na neprijatelja, kjer niso tla tako ravna kakor semerinska ravan, kjer je sto in sto vzrokov učinka vsacega orožja na škodo?

Četa pešcev vrši brzostrelbo z enakim številom nabojev bolje in gotovo ne bode to delj trajalo pri enakem številu streliva kakor dve minuti.

Predaleč bi nas to zapeljalo, ako bi to še dalje primerjali, in ne preostaja nam nič drugega reči, da je glavni vzrok male sposobnosti kroglijemetov, kakor so to že mnogi in odločilni glasovi iz armade potrdili, mali ročni kaliber, ker se strelja z nabojem ročničnim, umeje se, da je kroglijemet na enakej stopnji z ročnico, in dokler se ne bode kroglijemet odlikoval od orožja pešcev, ostane njegova sposobnost, v primeri s topničarstvom pešcev, vsaj problematična. Iz teh vzrokov se ne brigajo Prusi najmanj ne za to strelilno orožje. Kroglijemet je nevaren le onemu, ki naskakuje v stenenih vrstah. Kedo pa napada dandenes neprijatelja, nejmajoč na čelu in stranéh puškarjevcev (Plänkler, Tirailleur)?

Žal nam je samo, da smo primorani napisati tako nezaupnico orožju, kateremu se je tolika prihodnost obetala.

Poduk o ravnanji z Krnkovo ročnico in njenem oskrbljevanji.

Nabijanje in streljanje.

Pri nabijanju in streljanju razločujemo četvero temp:

1. Nategnjenje petelinca.
2. Odprtje pokrova in vložnje naboja.
3. Zaprtje pokrova.
4. Namerjenje in izstreljenje.

Nabijanje se vrši na ta način, da strelec ročnico v vodoravnem položaji na desno stran telesa položi. Le-

vica prime srednje kopito med cevjo in dolenjim krogom zaklepovim, med tem pa desnica petelinca nategne. Na to se pokrov kar najhitreje odbacne in naboj v od tega odprto kamnico vtakne. Po končanem nabitji zapre strelec pokrov, naméri ročnico, ter izstrelí.

Po izstreljenji se spet ročnica položi v vodoravni položaj k desnej strani in tempa gori popisana se izvršujejo. Z naglim odprtjem pokrova se izvrže patrona naboja iz kamnice ter se utegne zopet drug naboj vtakniti.

Ako se po nabitji takoj ne vstreli, mora se naboj z odprtjem pokrova odstraniti. Pravila tega treba iz previdnosti dobro zapomniti. Po strelbi je kmalu dovelj, da se za nekoliko minut pokrov odpre, da bi se tudi razpaljeni železni deli cevi in zaklepa izhladili.

Čiščenje in oskrbovanje.

Čiščenje ročnice se vrši s platnenimi kosi, ki se velikosti cevinega izvrtja primerno okoli mačka ovijejo ter v vodi ali olji zmočijo. Ti platneni kosi se morajo tako dolgo zamenjavati, dokler se ne izvlečejo brez umazane ga prahu iz cevi; ko je cevin izvrt izčiščen, zadostuje cev s platnenim v olji zmocenim kosom še enkrat otreti, zaklepa je mogoče, brez da bi se na svoje dele razložila enkratno z oljem otreti. Šele po daljnjej porabi ročnice treba, da se deli zaklepa in posebno celinovi deli izčisti in z oljem namažejo, pri tem treba opomniti, da se mora vpotrebiti pomoč puškarja, lovca ali vojaka.

O drsanji.

(Konec.)

Drsanje nam daje zdravje in moč, kajti razvija se nam tu mišičevje, ravno tako se nam tudi vtrjujejo čutnice; marsikateri hipohonder iznebil bil bi se svojega trpenja, ko bi se mogel tudi v poznejih letih učiti še drsanja na bruslah; marsikoj a ble da deklica razvetela bi v rudečo rožico, da ide izza dvojnih oken na bliščeči led, kajti pih zimskega zraka vdihne zdravje v mlado telo in v obličje kras jutranje zore, zato pa tudi pravi neki 73 let star mož, da mu je led zdravnik, kateri mu je dodal mnogo let.

Drsanje daje vžitek in veselje; mi plešemo, plavamo na bobnečem morji, na srebrnih kristalih, jeklo nam je peruta, nebesa pa streha, pod katero nas lovi mrzli zrak. Zato pa pravi Campe: „Niti prijetnejše, niti koristnejše telesne vaje nij; vsak otrok z osmimi ali desetimi leti moral bi se je učiti“. — Ravno to potrjuje neki francoski pisatelj: Veliki drsalci so kakor plemenita vina; stari morajo biti, ali recimo primernejše, v zrelejšej starosti imajo biti, da so popolni.

V tem mislimo, da smo pokazali, kam naj se zahaja po zimi, da nam bode prinesla obilo blagoslova in veselja; tedaj pustite peč v mestu ter idite tje, kamor vas vabi prijetni kristal!

Telovadba v šoli.

(Dalje in konec.)

Proste vaje z mesta.

Proste vaje z mesta izvršujemo korakom, skokom in posunom.

Korak, kedar se noga z nogo vrsti.

Skok, kedar se nogo k nogi pritegne ali pa noga z nogo vrsti (enonožno ali sonožno).

Posun, kedar se noga za nogo povleče.

Ako združimo korake ali posune ali skoke dobomo hojo in ako jo izvršujemo poskokom, dobomo tek. Vsi skoki z mesta, tudi z medskoki in hojo, z apélom izkoračene noge se dadó združiti.

Take združbe so:

a) korak, korak, korak i. t. d., s tem nastane navadno koračenje ali hoja, ako to stvorimo skoki nastane tek;

b) korak, posun, korak, posun i. t. d. vzroči dir. Dir se vrši na levo ali desno poleg tega, katera noga izkorači;

c) korak, korak, posun; korak, korak, posun itd. napravi hojo ali dir križema. Pri tem izkorači enkrat desna, drugikrat leva noga, ter pride posunom v stojo križema, ter prehaja naj prej v desno, pozneje v levo;

d) korak, posun, korak, posun i. t. d. vzroči prisunljivo hojo, pri katerej izkoračimo najprej z levo nogo po tem z desno; pri tem izkoračenji povlečemo levo v stojo nazaj, pri onem desno ravno takó.

Pri prostih vajah moremo vse gibljeje, izdrže, obrate in zмене postaj združiti sè skoki, hojami in teki.

V prihodnjem tečaju tega lista bomo tale članek nadaljevali, ob enem delamo čitatelje pozorne na članek „Proste vaje“, kjer se o prostih vajah obširneje govori.

Telovadna društva.

Ko so se leta 1863 osnovala mnogoštevilna sokolska društva, pozdravili smo jih kakor danico nove dobe, dobe moči in sorazmernega razvoja, ker smo imeli pred očmi cilj edini in občni: odgojevati čvrsto, krepko, hrabro, navdušeno ljudstvo, ki bi bilo podobno tiču, reza-jočemu ponosnim letanjem proste vetrove. Za to smo bili opravičeni zaradi prvega navdušenja, s katerim so nastopila sokolska društva daljno pot brez strahu, pa kaj nam je ostalo od teh iz prva ponosnih čet? Pregledujemo ostanke, ter jih najdemo v prežalostnem stanji? Kaj jih je spravilo na kant? — Da so opustile cilj, ter koračile v popolno drugo mër (Richtung) — ravno na robe. Mesto važnih stvari so se poprijele malenkosti ter uto-nile v njih. Ne moremo reči, da so povsod, kjer obstoje sokolska društva, zgrešili pravega cilja, narodnega duha bilo je le prepogosto takošno opičarstvo, da bi se ž njim prikrilo pomanjkanje lastnega razgleda, bile so samo rdeče srajce, s kterimi so se odlikovala od družih.

Nečemo tajiti, da nij taka igrača, kjer se je vršila, dobrega sadú obrodila, zlasti o početku. Denes pa ne zadostuje nam, da bi samo igrali Sokole, vdeleževaje se samo izletov, slovesnosti in zabav, denes moramo že trdno stati na nogah kot možje ter zrelim razumom pripoznati, da nam treba poprav, denes moramo biti Sokoli.

Pri svojih društvih razvidimo le dve fazi življenja: prva je dan vstanovljenja, druga pa slavnost posvečevanja zastave, ker se mora zgoditi, da bi se skril v njem sam pogrebni zdihljaj ter se zgubljal v žalostnih zvukih nad rušočim se društvom. Kje so one krasne sanje? Minule so kakor Aranjeski dnevi. Kedo je kriv tako brzega padca? Na to vprašanje nam odgovarja razmerje členov med seboj. Na enej strani vidimo, da je odbor kriv, na drugej članovi, drugod spet oba, izstrezivši se iz svoje vrtoglavosti. Naša društva, osnovavši se, ne skušajo pridobiti si vseobčno zdravo ljudstvo, temuč se zadovoljujejo z udi, ki so bili pri vstanovljenji ter so kmalu zase nekakšna karta, ki počne čez malo časa gniti sama v sebi. Telovaje, samo iz začetka obiskovane, zgube eno drago glavo za drugo, da se konečno zagleda predtelovadec osirotel med orodjem. Najprej se izgubé stari, potem mladi čuteč se preslabe, vzdržati duh ali je pa vzrok neprijaznost drugih, ki menijo, da bi se jim morala tu na terišču ravnosti in bratinstva, še posebna čast izkazovati. Iz naših društev je večjidel izginilo bratinstvo, za tega del taka nemarnost. Ako se napravijo izleti, služijo k temu, da bi se manj premožni udje vadili v potrpežljivosti, ker nejmajo smotra, da bi se vadili in ponavljali to, k čemur je telovadnica, temuč da bi čez polu ure prišli na mesto, kjer pričakuje na smrt trudna četa izdatnih krepčav, ki dostikrat smešno dela geslo, da je prva sokolska čednost treznost!

Da bi ne ponehala naša društva na škodo sebi in zemlji, za katero morajo stati do zadnjega dihljeja v času mira in vrišču bitve kot en mož, treba vpeljati važne poprave, poprave na življenju in te se mogó vresničiti edino s tem, ako bodo vsa društva eno samo društvo. Vemo sicer, da vlada v nasprotji sè svojim haskom ne dovoli društva českých društev, pa to nas ne more ovérati, da ne postanejo udje telesa, čegar glava je Sokol ljubljanski, kateremu kot prvemu pristova, da vodi telovadno stvar po vsem Slovenskem. Ako vsako društvo postane družabnik ljubljanskega, nijsmo samo pomnožili in položili večnega zaklada maternemu društvu, temuč koristili smo si s tem samim sebi. Kajti ljublj. odbor gotovo bi se ne protivil, da bi bilo zunanje društvo zastopano od enega družabnika, ki bi obiskoval telovadbo. To bi bili večji del študentje, ali iz kraja društva, ali iz okolice, ki bi pa v počitnicah telovadili zunaj. S tem bi se dobile predtelovadske moči, katerih nam je silno potreba, vzročilo bi se večje zedinjenje vseh društev. Da bi se bratimstvo in ravnost povrnila, odvisi od družabnikov samih: deloma ako vržejo raz sebe obleko bla-

gorodstva, deloma ako se oblečejo v obleko prijaznosti ter poravnajo delečo jih propast in zedinjenimi močmi skušajo pridobiti sleherno mlado moč v okolici. Se ve, da bode marsikateri tvezel, da mu časa primanjkuje, ali kedor dobro dnevno delo razdeli, temu bode ob določenem času gotovo čas preostajal, da bo dve ali tri ure na teden posvetil vajam celega telesa ter v kratkem pripozna, da so bili njegovi izgovori prazni. Izletov ne treba napraviti vsako nedeljo, raje manj, pa dalj, da bi se smotru približevali, ki meri s pohodi vztrajnost in izdatnost moštva, napraviti jih tudi v slabem vremenu in nikakor ne, kakor je do zdaj bila navada, samo v stanovitnem dobrem, kader celi dan solnce sije ali vsaj dovelj časa. Razširjajmo telovadbo, skušajoč najbolj premagati nazotljeje v prirodi, kar nam je najbolj koristno.

Strgajmo raz sebe plašč zanikrnosti in malomarnosti ter se oblecimo v oklep navdušenja in odločnosti. Tako dospemo k cilju, tako odvrnemo pogubo, katero bi nam radi pripravili. Dokažimo, da smo od enega duha navdihnjeni, in da se na naših dlanih, vedenih od navdušenja steró verige sužnosti. Glejmo, da stojimo, kadar nas neprijatelj napade, v gostem krdelu, ves narod, proti navalu, da zmagamo ali pademo vsi z ranami v prsih. To bode ta misel — vseh misel — po tem smo vresničili Sokolstva misel.

Letno sporočilo o telovadbi.

Z zadostenjem moram priznati, da kar se tiče napredka v našem društvu, ne zaostaja naše v primeru z drugimi, temuč zavzema prvo mesto med jugoslovanskimi društvi.

Res razvidi vsakdo iz naslednjega pregleda, da je bilo obiskovanje zadnji čas skromno in nerazmerno s prejšnjim, vendar upam, nepoznavajoč do zdaj še vzrokov, da se sami od sebe izgubé ter nov duh, nov prav duh sokolski zaveje v srcih naših bratov, in da se društvo zopet povzdigne ter približa svojemu danemu cilju.

V dolžnost si štejem omeniti ne le števila telovadcev, čet in ur, temuč tudi napredovanje posameznih bratov in telovadcev v obče.

Osnovavši četo predtelovadcev iz naslednjih bratov: Güntherja, Iberja, Jeločnika, Juvančiča, Kremžarja in Vrtnika, nadejal sem se, da bodo radostno delali za sokolsko stvar, pa zmotil sem se. Za tega del predlagal sem našemu odboru, da bi za predtelovadce potrdil edino le brate Güntherja, Omahno in Andolška, kar se je tudi zgodilo; toraj šteje zdanja predsokolska četa v resnici le štiri predtelovadce in sicer: Andolška, Güntherja, Omahno in Veselega.

Bratu Güntherju se je izročila nedeljska telovadba to je telovadba učencev, in s pohvalo moram reči, da se je brat Günther tekoj iz začetka v tej telovadbi vrlo obnašal ter do zdaj v njej vztrajal.

Največja vdeležba telovadbe je bila meseca decembra; največ ur meseca listopada; največ čet v mesecih oktobru, listopadu in decembru.

Največ družabnikov se je telovadilo meseca aprila.

Največ učencev se je telovadilo meseca junija.

Največ dijakov se je telovadilo meseca decembra.

Celi pregled telovadbe je sledeč:

V Prosencu:	družabn.	26,	učencev	77.	
„ Svečanu:	„	39,	„	98.	
„ Sušču:	„	42,	„	101,	dijakov 59.
„ Mal. travnu:	„	44,	„	115,	„ 61.
„ Vel. travnu:	„	25,	„	99,	„ 61.
„ Rožniku:	„	19,	„	124,	„ 36.
„ Mal. srpanu:	„	15,	„	113,	„ 36.
„ Vel. srpanu:	„	16,	„	—	„ —
„ Kimovcu:	„	12,	„	—	„ —
„ Vinotoku:	„	22,	„	41,	„ 193,
	preparandistov	42.			
„ Listopadu:	družabn.	8,	„	45,	„ 193,
	preparandistov	42.			
„ Grudnu:	družabn.	6,	„	45,	„ 206,
	preparandistov	44.			

Skupaj = 2105 telovadcev.

„ = 442 ur.

„ = 90 čet.

Telovadilo je vsega vkup 2.105 telovadcev. Ur je bilo vsega vkup 442 in čet 90.

Trdno upam, da se v prihodnjem letu število telovadcev še bolj pomnoži in telovadba tudi na ladanji (na kmetih) razširi, za tega del kličem gromovito: Na zdravje!

I. Z. Vesely.

Razne reči o vojaštvu.

Rusko vojaško poveljništvo je vpeljalo telovadbo v armadi, ter misli osnovati v Petersburgu centralno telovadišče, v katerem se bodo izobraževali telovadski učitelji za posamezne vojaške oddelke. Prvo vodstvo se bode izročilo mojstrom iz Berlina.

Na Angleškem vmrl je v bolnišnici braitonski star vojak, star 105 let. Služiti je počel leta 1796. Poslan v Indijo, vdeležil se je pri obleganji Seringopotama in v boji s Tino-Saibom. Vrnivši se v Anglijo vdeležil se je cele španjolske vojske, ter v nji dobil 21 ran. Vojaško službo končal je l. 1819, oslavivši se pri Waterloo-u. Živel je dolgo od podpore, katero je dobival od kraljice in kraljevske rodbine.

Časnik „Union“ piše: Minister vojaštva sklical je voditelje zemljemerskih del v trdnjavah, da bi podali oznanila o stroških, katerih bode treba za obnovljenje, popravo in zidanje trdnjav in vojskinih poslopij, ravno tako gotove zaloge za čas boja v odseku zemljemerskem, artilerijskem in administrativnem. Francoski časniki potrjujejo, da se more vojaška sestava pruska porabiti tudi v Franciji, in sicer splošna obramba, zrušenje zastopovanja v službi, enoletna prostovoljna služba, sestava stalnih 700.000 mož in založna armada 220.000 mož, in mobilna narodna garda.

Z razmoženjem diviz in brigad vojaških nastane potreba, dopolniti število višjih častnikov v štabu generalnem na 10 štabnih častnikov potem deset stotnikov in 26 nadporočnikov. Nova ta sprememba se bode počela s prvim svečanom tega leta. Bodo pak novi štabi na Dunaji št. 25, v Ljubljani št. 28, v Pragi št. 20, v Krakovu št. 30, v Pešti št. 31, v Komarnu št. 33, v Košici št. 32, v Temesvaru št. 34, v Kolosi št. 35, v Zagrebu št. 36; za 28 divizo pešcev napravi se štab le o vojskinej sili. Veliteljstvo brigad napravilo se bode na Dunaji, v Krakovu, v Celovcu, v Kraljevemgradu, v Pilzni, v Pragi, v Lvovu, v Črnovicah, v Stri, v Turnovu, v Pešti, v Szegedinu, v Oseku, v Bretislavi, v Rabu, v Košini, v Velikem Varaždinu, v Temesvaru, v Sibiriji in v Kološi; mimo tega napravi se ob svojem času brigadno veliteljstvo v Jagru in v Zagrebu, in v času potrebe tudi v Opavi in v Gradcu. Po vpeljavi te razdelitve zložila se bode avstrijska armada v polji iz 13 armadnih zborov, iz katerih bode imel vsaki svoj artilerijski polk, iz 36 diviz z 82 brigadami in z deželno brambo s 40 divizami pešcev in iz 5 diviz jezdeccev, kateri bode zastopali gotovost 600.000 mož z 1456 topovi (81 štiri- in osmolibernih baterij z 72 kolonami) kakor znano, je vojina moč šesteta na 800.000 mož; ostane tedaj po odštenu omenjenih 600.000 mož 200.000 za artilerijo trdnjavo, za postrežbo. — V zadnjih časih prinesel je vladen list dunajski imenovanje poveljnikov za nova štaba divizna in brigadna. Za poveljnika 29. divize imenovan je brigadnik Karol pl. Böck.

Povabilo na naročbo.

Z novim letom nastopi „Južni Sokol“ drugi tečaj. Glavna naloga njegova dozdej je bila prinašati članke o telovadbi in vojaštvu; od zdaj zanj bode tudi „Južni Sokol“ podajal zanimive Feuilletone in ako se oglasi več naročnikov bode pri vsakej številki lepoznavna priloga.

Izhajal bo „Južni Sokol“, kakor do zdaj, dvakrat v mesecu; in veljal z dopošiljanjem:

za celo leto	2 gold. 64 kr.
„ pol leta	1 „ 32 „
„ dijake za celo leto	2 „ — „

Konečno prosimo, da naj častiti gg. naročniki naročnino brzo ponové, da bomo vedeli, koliko iztisov nam bo naprej napravljati.

Vredništvo in založništvo

„Južnega Sokola“.

Natisnil Rudolf Milic v Ljubljani.

